

Nr 297

Av herr Wedén m. fl., angående kriminalvården.

(Lika lydande med motion nr 227 i Första kammaren)

De tilltagande anpassningssvårigheter till samhällslivet som yttrar sig i kriminalitet, asocialitet, narkomani och alkoholmissbruk utgör ett av den industrialiserade världens svåraste samhällsproblem. Visserligen rör problemet direkt endast en relativt liten del av befolkningen, men för den missanpassade innebär situationen en katastrof vars verkningar han alltför sällan förmår övervinna. De asociala missanpassningssymtomen medför också stora ekonomiska avbränningar för samhället. De leder också ofta till förluster och lidanden för de enskilda som drabbas av brott och utgör alltså ett hot mot rättssäkerheten.

Två förhållanden inger särskild oro. Många tecken tyder på att anpassningssvårigheterna ökar, att fler människor dras in i asocialitet av olika former. Samhällets ansträngningar att förebygga denna utveckling och att bota asocialitet, som redan uppstått, ger inte tillfredsställande resultat. Särskilt åtgärderna för rehabilitering inger besvikelse. Man lyckas inte på något varaktigt sätt skydda samhället från verkningarna av t. ex. kriminalitet, och man misslyckas ofta med rehabiliteringen av individen samtidigt som de åtgärder som vidtas ofta ökar det lidande som själva missanpassningen innebär.

Dessa förhållanden kräver en helhjärtad satsning på kriminalvård och missbrukarvård, inte bara i form av en förstärkning av de nuvarande behandlingsresurserna utan — än viktigare — på en utveckling och förnyelse av de förebyggande och rehabiliterande åtgärderna mot större effektivitet.

Ett av de väsentligaste problemen för den kriminologiska forskningen måste vara att ge klarhet omkring den s. k. allmänpreventionens — dvs. påföljdens allmänt brottsförebyggande effekt — existens och verkningar. Tillfredsställande vetenskapliga belägg för den ena eller andra teorin om allmänpreventionens betydelse finns ännu inte. Ändå är detta en nyckelfråga för hela uppläggningsen av kriminalvården. Om det kan konstateras att påföljd för brott inte i någon form har någon allmänt avskräckande effekt kan man förändra kriminalvården till att enbart gälla rehabilitering. Om man däremot konstaterar att påföljder har en avskräckande effekt, måste man också ta reda på vilka former av påföljder som verkar avskräckande, vilka människor de påverkar och för vilka brott detta gäller. Man kan anta att

svaret på dessa problem inte blir generellt. Hittillsvarande forskningsförsök tyder på att det är en mycket komplicerad vetenskaplig uppgift att skapa större klarhet kring allmänpreventionen. Detta får dock inte hindra koncentrerade forskningsinsatser på denna uppgift.

Klarhet kring dessa problem är väsentlig också därför att man nu i allmänpreventionens namn utsätter människor för åtgärder som ofta innebär avsevärt lidande. En annan viktig forskningsuppgift är att undersöka olika behandlingsformers verkningar på olika individer. I bl. a. USA har denna forskning börjat ge skönjbara resultat. Också i Europa har man diskuterat möjligheten av att kraftigt variera rehabiliteringsmetoderna för olika typer av människor. Detta måste innebära ett stort steg framåt från de hittillsvarande otillräckligt differentierade behandlingsmetoderna. Även vid krav på reformer inom kriminalvården tycks man ofta förutsätta att de nya metoder man föreslår skall användas generellt för hela klientelet.

Också i ett system där åtgärder för rehabilitering utvidgas vid behandlingen av asociala, måste självklart den enskildes rättstrygghet upprätthållas. Man måste kräva att åtgärder som innebär ingrepp i individens integritet står i någon proportion till hans samhällsfarlighet och vårdbehov. En framkomlig väg kan vara att domstolarna endast tar ställning till skuldfrågan vid brottslighet, medan ett särskilt organ med starkt inslag av behandlingsexpertis beslutar om behandlingens utformning. Beslut om tvångsåtgärder med anledning av vårdbehov bör emellertid ej kunna fattas utan medverkan av jurister, åtminstone när fråga är om långvarig frihetsförlust. Vi vill betona att man i varje form av påföljdssystem måste fästa en avgörande vikt vid att de enskilda medborgarna skyddas mot övergrepp.

Riksdagens beslut under höstriktsdagen 1967 — efter initiativ från folkpartiet — att en plan för den kriminologiska forskningens utveckling skulle upprättas och att ett behandlingforskningsorgan provisoriskt skulle inrättas på kriminalvårdsstyrelsen är mot denna bakgrund glädjande, även om det nu krävs en mycket kraftig satsning för att vi inom rimlig tid skall nå internationell nivå på detta område.

Även innan de långsiktiga forskningsuppgifterna lösts kan man vidta åtgärder som på ett betydelsefullt sätt borde kunna förbättra samhällets ingripande. Personal som arbetar i denna form av människovård måste genom förbättrad utbildning få ökade möjligheter att sätta sig in i klientelet problem. Rent praktiskt måste det innebära avsevärda risker att t. ex. tillsynspersonalen på häkten ofta ej känner till de medicinska verkningarna av olika förgiftningstillstånd, när de häktade ofta införs svårt medtagna av missbruk och vanvård. Ett annat problem är att själva anstaltssituationen torde vara pressande inte bara för de intagna utan också för personalen. Adekvat utbildning på alla nivåer torde inte bara ge bättre behandling av de intagna utan också innebära drägligare förhållanden för personalen och en mindre pressande atmosfär på anstalterna.

Den påbörjade utbildningen för nyanställd tillsynspersonal är ett viktigt initiativ. På längre sikt måste målsättningen vara att alla anställda inom kriminal- och missbrukarvården erhållit adekvat utbildning för sin vårduppgift.

De nuvarande behandlingsmetoderna inriktas främst på att förbättra arbetssituationen för klienterna — detta gäller särskilt de som är intagna på anstalt. Man gör stora satsningar på arbetsdriften. Däremot är de intagnas fritid mycket försummad. Det kan vara en tveksam avvägning med hänsyn till att kontakten med vänner och anhöriga samt möjligheterna och förmågan att få stimulans och glädje ur fritiden ofta är väl så problematisk som arbetet. Rent kvantitativt upptar också fritiden en större del av individens tid än arbetet. I Danmark har man gjort motsatt satsning. Man lägger ner stora resurser på fritids- och studieverksamheten i förhållande till övriga områden inom anstalterna.

De häktades situation

Häktningstiden är en tid av pressande ovisshet och ofta en tid av sysslöshet. Det senare borde enligt lag inte vara fallet. Enligt 6 § lagen om behandling av häktade och anhållna m. fl. stadgas att häktade ej må åläggas arbete, men att de äger, om det kan ske utan olägenhet, utföra lämpligt arbete som de själva anskaffar eller som annars kan beredas dem. Häktningstiden omfattar i regel några veckor. På grund av omfattande brottsutredning, fullföljd till högre instans, och sinnesundersökning utsträcks emellertid ofta häktningstiden till flera månader. Många häktade vill gärna ha arbete men kan sällan skaffa sig sådant på egen hand. På häktesavdelning i anslutning till fångvårdsanstalt åligger det föreståndaren att ge de häktade arbetsmöjligheter. På grund av personalbrist är detta ofta inte möjligt.

När nu häktesavdelningarna vid fångvårdsanstalterna efter hand ersätts med allmänna häkten förlagda till polishus i ett antal större städer blir behovet av arbetsledare för de häktade akut. Sådana häkten har redan tagits i bruk i Karlstad, Växjö, Norrköping, Örebro, Borås, Göteborg, Umeå och Västerås. För dessa anläggningar begärdes i kriminalvårdsstyrelsens petita för år 1967/68 11 arbetsledartjänster, varav 3 tjänster till göteborgshäktet beviljades. Kriminalvårdsstyrelsen upprepar i år kravet på resterande 8 tjänster.

Häktningstiden innebär svåra psykiska påfrestningar för de intagna. Den påtvingade sysslösheten ökar risken för skadeverkningar av frihetsförlusten. Vi anser det vara väsentligt att de häktades möjligheter till sysselsättning förbättras och stöder därför kriminalvårdsstyrelsens förslag. Detta innebär en anslagsökning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 190 000 kronor.

Dröjsmålen med de rättspsykiatriska undersökningarna är ett särskilt allvarligt problem för de häktade. De långa väntetiderna har flera gånger

påtalats. JO uttalade i en skrivelse i augusti 1967 att problemet utgjorde »en kräftskada» i kriminalvården. Hittills har dock inga konkreta åtgärder för att minska väntetiderna vidtagits. I själva verket har väntetiderna ständigt ökat. Den i lagen angivna sexveckorstiden har genom upprepade anståndsbeslut i de flesta fallen överskridits med månader och t. o. m. i många fall uppgått till ett år eller mer.

Problemets kärna torde vara personalbrist. Från såväl socialstyrelsen som kriminalvårdsstyrelsen uppges att psykiatriker inom den rättspsykiatriska undersökningsorganisationen använder mellan en tredjedel och hälften av sin tid åt de psykiatriska vårdfall som uppstår bland de redan dömda och intagna på fångvårdsanstalterna. När organisationerna för rättspsykiatriska undersökningar och kriminalvårdens psykiatervård i framtiden skiljs åt, kommer enligt planerna en viss personalförstärkning att ske. Detta innebär dock inga förbättringar i dagens situation. Särskilt när det gäller rättspsykiatriska kliniken i Stockholm är läget allvarligt. Där är köerna längst och de förvaringslokaler som används på kronohäktet är i utomordentligt dåligt skick. Den nya kliniken väntas tidigast bli färdig att tas i bruk 1971. Till dess kommer alltså de nuvarande förhållandena vid kliniken med genomsnittliga väntetider om sex månader att fortsätta. Trots ett flertal framstötter i form av motioner och interpellationer i riksdagen har något initiativ för att tillfälligt avhjälpa den olyckliga arbetsbalansen inte tagits. Varken kriminalvårdsstyrelsen eller socialstyrelsen har i årets första begärt en sådan tillfällig förstärkning, eftersom direktiven till årets budgetarbete klart stipulerade att anslagsberäkningarna skulle göras mot bakgrunden av en oförändrad ambitionsnivå. Vi finner denna målsättning vara orimlig eftersom den innebär många månaders längre väntetider än den i lagen angivna. Vi vill därför i detta sammanhang kräva att förslag till tillfälliga personalförstärkningar vid de rättspsykiatriska kliniker som har den sämsta arbetsbalansen snarast framläggs av Kungl. Maj:t.

Anstaltsvården

a) Principerna för anstaltspolitiken

Den hårt kritiserade Kumlaanstalten är det första praktiska resultatet av den politik för anstaltsutbyggnaden som framlades av fångvårdens byggnadskommitté i betänkandet »Fångvårdsanstalters optimala storlek» i mars 1959. Kommittén hade med utgångspunkt från ekonomiska överväganden kommit fram till att man såväl vid förnyelse av platsbeståndet vid slutna anstalter som vid nybyggnader inom den öppna anstaltsvården borde ta sikte på större anstalter än de man vid den tiden hade inom kriminalvården. Den optimala anstaltsstorleken från ekonomiska hänsynstaganden ansågs ligga vid 450 platser. Kommitténs förslag lades till grund för planer på nybyggnad av fem storanstalter varav den första var Kumlaanstalten och

den andra Österåkersanstalten, vars första etapp blir klar under innevarande budgetår.

Flertalet remissyttranden från fångvårdshåll var starkt kritiska till förslaget. Dåvarande fångvårdsstyrelsen uttalade bl. a.: »Ett trängande behov av nya platser bör hellre tillgodoses med provisorier än genom att — såsom kommittén föreslår — nyuppförda och projekterade anstalter mera fast byggs ut till än större platsantal.» Anstaltscheferna Gunnar Rudstedt och Gösta Ringius anförde: »En stor anstalt blir en förbrytarskola även om skadorna minskas genom smågruppsförläggning. Det blir då i stället på arbetsplatserna, som nya brottsplaner smides och icke önskvärda kontakter knytes — — —. Säkerheten bl. a. för personalen blir avsevärt större vid mindre anstalter, där personalen blir i tillfälle att lära känna varje intagen, och där personalen kan — — — i tid förutse och vidtaga lämpliga åtgärder till förhindrande av oordning. Härmed sammanhänger att kontakten vid stora anstalter till stor del går förlorad mellan anstaltschef och intagen — — —. Då kommittén finner kontakten mellan chef och intagna kunna ersättas av kontakt mellan överkonstapel och intagen, måste vi bestämt konstatera att kommittén fallit för ett önsketänkande. Väl så betänkligt är emellertid, att vid en storanstalt kontakten jämväl mellan chef och tillsynspersonal i viss mån brytes.» Man kritiserar även kommitténs ekonomiska slutsatser: »Till en början måste konstateras att kommitténs kostnadsberäkningar icke giva rättvisa åt de små slutna anstalterna som utrustas på ett onödigt dyrbart sätt.»

Föreningen tjänstemän inom kriminalvården uttalade: »Vad gäller vårdsynpunkter vill vi framhålla att relativa ekonomiska vinningar icke får uppnås på bekostnad av behandlingsresurserna — — — Det kan inte nog betonas, att det är den personliga faktorn som har avgörande betydelse i allt vårdarbete — — — Tron att den lilla gruppens princip skall kunna tillämpas på dessa anstalter är en chimär.»

Remissuttalandena blev föga uppmärksammade. Då Kumlaanstalten färdigställdes startade emellertid en allmän kritik mot anstaltens utförande. Kritiken kom från såväl personal och intagna som från personer som av olika anledningar besökt anstalten. Kritiken gällde flera av de punkter som berörts redan av remissinstanserna. Den lilla gruppens princip uppgavs inte fungera. Grupperna hade gjorts för stora. Kontakterna mellan intagna och personalen samt mellan chefen och tillsynspersonalen fungerade inte tillfredsställande. Själva miljön uppgavs verka nedbrytande.

Det är uppenbarligen svårt att avfärda all denna kritik som ovederhäftig eller felaktig. Det är också uppenbart att en utredning om den lämpliga storleken på de framtida kriminalvårdsanstalterna inte bör utföras enbart från ekonomiska synpunkter. Vi delar anstaltscheferna Åke Nordins och Rune Lundahls uppfattning, såsom den kom till uttryck i deras remissvar på kommitténs förslag: »Huvudsaken är ju inte att få billiga fängelser, utan

att få ur social synpunkt effektiva fängelser.» Stora kostnader står på spel; Kumlaanstalten har kostnadsberäknats till ca 80 milj. kr. och kommer att vara bindande för utformningen av kriminalvården inom inlandsräjongen för avsevärd tid framåt. Det är därför rimligt att man nu åter företar en översyn av anstaltspolitiken. Den nuvarande politiken kan knappast göras rättvisa förrän den också granskats av expertis på vårdaspekten.

Ett led i försvaret för Kumlaanstalten har varit att anstaltens fördelar ur vårdsynpunkt knappast kommit till sin rätt eftersom man i varje fall inte på behandlingssidan erhållit så många tjänster som anstalten ursprungligen planerats för och som ansågs oundgängliga för att den skulle fungera tillfredsställande ur vårdsynpunkt.

Vi vill därför förorda att man som ett led i det av oss föreslagna utredningsarbetet förser Kumlaanstalten med den personal som ursprungligen ingick i planerna för anstalten. Kriminalvårdsstyrelsen bör få i uppdrag att inkomma med förslag till utbyggd personalorganisation för anstalten. Det kan knappast vara rimligt att utdöma denna anstaltstyp förrän man prövat den under tillfredsställande betingelser. Det kan inte heller vara tillfredsställande att dra slutsatser om dess ekonomiska fördelar förrän man sett vilka kostnader anstalten drar med full personalstyrka.

Ett av de problem som särskilt påtalats i samband med Kumlaanstalten har varit det stora antal s. k. skärningar som förekommit vid anstalten. Emellertid förekommer sådana skärningar även vid andra fångvårdsanstalter. Vare sig man uppfattar skärningarna som självmordsförsök eller som en metod för den intagne att tilldra sig personalens uppmärksamhet, måste sådana företeelser betraktas som allvarliga. Vi förordar därför att man företar en undersökning av frekvensen av sådana skärningar på olika anstalter, i vilka former de sker samt orsakerna till dem.

Slutligen vill vi i detta sammanhang betona att våra krav på omprövning av »Kumlalinjen» ingalunda innebär att vi vill bestrida behovet av att en del anstalter göres särskilt rymningssäkra. Om emellertid vård- och rehabiliteringsplaner bättre kan tillgodoses inom mindre anstalter bör inte kostnadsskäl stå i vägen för att dessa ges en ur säkerhetssynpunkt lämpligt differentierad utformning.

b) Den nuvarande anstaltsvården

Anstaltsvårdens krav på nya tjänster har i relativt hög grad tillgodosetts i årets statsverksproposition. En sida som konsekvent missgynnas i medelsanvisningen till kriminalavården är emellertid de intagnas fritidssysselsättningar och studiemöjligheter. I och med den fortgående arbetstidsförkortningen blir de intagnas fritid eller snarare tid i sysslolöshet allt längre. Det är då uppenbart att om man inte ger de intagna möjlighet att fylla denna fritid med meningsfull verksamhet innebär detta dels avsevärda risker för ordningen på anstalterna, dels att en stor del av behandlingen för-

fuskas. Avsikten med den behandlingsmässiga sidan av anstaltsvistelsen är att ge den intagne möjlighet att komma in i nya sociala sammanhang och få nya intressen.

De intagna kommer i många fall från s.k. kulturfattiga miljöer. De har dålig kontakt med föreningslivet och kan inte fylla sin fritid med aktiverande och meningsfulla sysselsättningar. Dessa svårigheter fördjupas under anstaltstiden genom isoleringen från omvärlden.

De som haft positiva intressen före intagningen kan endast utöva sina intressen i den mån tillfälle i form av hobbymaterial, föreningskontakter etc. ges inom anstalten. För båda kategorierna verkar sysslolösheten och tristessen, som fortfarande utmärker fritiden på många anstalter, lika nedbrytande. Det är uppenbart att arbetsdriften bara kan vara en del av den rehabiliterande behandlingen.

Kriminalvårdsstyrelsen har i flera år försökt åstadkomma en större satsning på fritidsverksamheten. Trots att kraven varit mycket blygsamma har de endast delvis tillstyrkts. Vi vill på denna punkt bestämt stödja kriminalvårdsstyrelsens förslag om ökning av anslaget till undervisnings- och fritidssysselsättning samt till biblioteksverksamhet med 200 000 kr. i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag till en summa av sammanlagt 710 000 kr.

För genomförandet av fritidsverksamhet som delvis sker med hjälp av frivilliga på anstalterna och för ökning av den utomordentligt viktiga kontaktverksamhet som numera fått en ökad omfattning har kriminalvårdsstyrelsen i flera år begärt medel för tre heltidsanställda fritidskonsulenter. Om de problem med den 20-procentiga ökningen av fritiden som den beslutade arbetstidsförkortningen för personalen kommer att medföra skall kunna bemästras, måste en omplanering av hela verksamheten ske. Vi vill därför stödja kriminalvårdsstyrelsens krav också på denna punkt. Detta innebär en anslagsökning med 110 000 kr. i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag. Vi vill även stödja kraven på en ökning av medlen för arvoden till fritidsledare, studiehandledare, ledare av gruppsamtal och gruppterapi m. m., vilket innebär en anslagsökning i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 35 000 kr. En ökning av denna verksamhet är särskilt väsentlig eftersom den innebär att privatpersoner engageras i arbetet på anstalterna. Kontaktverksamhetens betydelse kommer att vidare beröras i det följande.

c) Poströstning på fångvårdsanstalter

Till 1967 års riksdag föreslog vi att poströstning borde införas för de intagna på landets fångvårdsanstalter i 1968 års andrakammarval. Frågan om intagnas valdeltagande behandlades senast av 1955 års valutredning. I sitt betänkande 1961 uttalade utredningen, att poströstning inom fångvårdsanstalterna syntes vara den enda utvägen för att möjliggöra för de intagna på fångvårdsanstalterna att delta i allmänna val. I sitt remissytt-

rande över utredningen uttalade sig poststyrelsen mot förslaget med hänvisning till att postens resurser redan utnyttjades till bristningsgränsen vid valen. I valutredningens betänkande 1963 föreslogs åter att poströstning skulle införas på fångvårdsanstalterna men man förordade att den praktiska utformningen av förslaget skulle uppskjutas tills förslaget om övriga eftersatta grupper valdeltagande bl.a. genom ombudsrostning genomförts. Detta har nu skett.

Vårt förslag till 1967 års riksdag avlogs med hänvisning till poststyrelsens remissuttalande. Med hänsyn till att posten på valdagen håller landets ca 3 200 postkontor öppna för röstavlämnning och dessutom upprättar tillfälliga postkontor på ca 400 sjukhus, finner vi det mindre övertygande att det skulle vara omöjligt att även ordna tillfälliga postkontor vid ett sjuttiofemtal fångvårdsanstalter. Vi vill därför upprepa vårt krav att möjligheter till poströstning i 1968 års val skall ges även vid landets fångvårdsanstalter.

Frivården

Disproportionen i anslagsfördelningen mellan frivård och anstaltsvård har påtalats i många sammanhang. Frivården handhar fyra femtedelar av kriminalvårdens klientel men får bara 10 % av de samlade anslagen till kriminalvården. Om man betänker att erfarenheterna tyder på att vård i frihet i många fall tycks vara överlägsen anstaltsvården som individualpreventiv behandlingsform, förefaller denna anslagsfördelning i viss mån ha karakteren av misshushållning. En av orsakerna till fördelningen är naturligtvis att åtminstone bevaktningsspersonalen på anstaltssidan måste ha full kapacitet för att de slutna anstalterna över huvud skall fungera som slutna anstalter.

Det torde dock vara uppenbart att den stora förändring i användningen av frivård som skett i och med att brottsbalken genomförts kräver en avsevärd ökning av resurserna för frivården för att systemet skall fungera tillfredsställande.

De nya bestämmelserna om villkorlig frigivning medför en förlängning av de individuella övervakningstiderna och ökade möjligheter att meddela villkorlig frigivning varvid den frigivne skall ha övervakning. Möjlighet till långtidspermissioner för anskaffande av arbete och bostad inför frigivningen har införts. Skyddstillsyn används nu för ett större klientel än den tidigare påföljden villkorlig dom med övervakning. Dessa åtgärder innebär att antalet personer i frivård ökat avsevärt. Klientelet har också blivit avsevärt mera svårbehandlat genom att en del av den grupp som tidigare stod under frivårdens övervakning och utgjordes av relativt skotsamma personer nu får villkorlig dom, vilken påföljd inte längre förenas med övervakning. I stället används påföljden skyddstillsyn för grupper som ofta enligt tidigare lagstiftning skulle ha dömts till anstaltsbehandling.

a) Personalökningar

I sina anslagsäskanden till kriminalvårdsstyrelsen har frivårdens olika organ i år begärt en personalförstärkning med sammanlagt ett par hundra tjänster. Kriminalvårdsstyrelsen har med anledning av det ansträngda budgetläget själv inskränkt sina äskanden på denna punkt till 43 tjänster och angivit detta som ett absolut minimum för att verksamheten skall kunna bibehållas vid nuvarande ambitionsnivå. Vi finner det inte försvarligt — som regeringen gjort — att i detta läge företa ytterligare inskränkningar i personaltillskottet och stöder kriminalvårdsstyrelsens förslag. Vi yrkar därför att kriminalvårdsstyrelsens äskande om en ökning av anslaget från innevarande budgetår med 2 626 000 kr. bifalles.

Särskilt underdimensionerat har anslaget »understöd åt villkorligt frigivna m. m.» varit. Anslaget har fr. o. m. budgetåret 1965/66 varit 1 250 000 kr. per år. Detta motsvarar ungefär 60 kr. per klient och år. Här förtjänar att nämnas att man trots yttersta sparsamhet inom flera skyddskonsulentdistrikt redan under första halvåret av innevarande budgetår använt samtliga medel för hela perioden.

Understödsanslaget inbegriper bl. a. kostnader för vissa inackorderings- och bostadsändamål. Det är lätt att inse att man med sådana resurser har svårt att göra verkningsfulla insatser för den frigivne. I år har kriminalvårdsstyrelsen begärt en höjning av anslaget med 0,5 miljon. Detta har skett med hänvisning till att höjningen endast motsvarar höjningen av levnads-kostnadsindex under tiden från den tidigare höjningen av anslaget 1961/62. Någon höjning av kapaciteten är det alltså inte fråga om här. Departementschefen har beviljat en höjning av anslaget med 250 000 kr. men anser att denna höjning skall användas till extra kostnadsersättningar åt övervakarna i enlighet med förslag från utredningen om de enskilda övervakarna. Vi föreslår en ytterligare höjning av anslaget utöver regeringens förslag med 500 000 kr.

b) Skyddstillsyn

Brottsbalken innebar genomförandet av en ny påföljdstyp, nämligen skyddstillsyn. Skyddstillsyn ersätter det tidigare institutet villkorlig dom med övervakning och består av övervakning eventuellt kombinerad med behandling på specialanstalt under en till två månader. Villkorlig dom kan numera inte ådömas i kombination med övervakning.

Skyddstillsyn har nu prövats under en längre tid och i stort sett befunnits fylla sin funktion väl. Emellertid har krav på vissa detaljjusteringar av användningen av skyddstillsyn rests. Kriminalvårdsstyrelsen har bl. a. anmärkt på att anstaltsbehandling i samband med skyddstillsyn använts i långt mindre utsträckning än beräknat. Skyddstillsynsanstalterna har hittills i allmänhet varit underbelagda under de 2 1/2 år institutet använts. Anstalts-tiden tycks också i många fall vara för kort för att man på ett verksamt sätt

skall kunna påverka den intagne. Kriminalvårdsstyrelsen har föreslagit att maximitiden för behandlingen på skyddstillsynsanstalt skulle höjas till 6 månader. Man har också framkastat tanken att vistelsen på skyddstillsynsanstalt skulle få en prägel av frivilligt vald behandling. Dom på skyddstillsyn skulle då meddelas endast under förutsättning att den dömde underkastar sig anstaltsbehandling, annars skulle påföljden bli en annan. Från några håll har man också anfört att det klientel som dömts till skyddstillsyn skulle vara mer belastat än man räknat med vid institutets införande. En annan svårighet som påtalats är att proceduren för omhändertagande är omständlig, då den till skyddstillsyn dömde i något avseende brutit mot uppställda regler och skall intas för anstaltsbehandling. Genom att flera myndigheter skall delta i beslut om ändrad behandlingsform kan den dömde få vänta i häkte i ett par veckor innan överförandet till anstalt kan ske. En översyn av påföljden skyddstillsyn kan därför snart bli aktuell. Vi förutsätter att Kungl. Maj:t följer utvecklingen med uppmärksamhet och där efter föreslår de ändrade regler som kan anses befogade.

c) Upplysningskampanj om de straffades problem

I vår motion till 1967 års riksdag om upprustning av kriminalvården föreslog vi att en upplysningskampanj skulle startas med syfte att upplysa arbetsgivare av olika kategorier om de straffades problem. Vid utskottsbehandlingen ställde sig utskottet i princip positivt till denna tanke men förordade endast att de propåer till de statliga arbetsgivarna som tidigare gjorts om nödvändigheten av att ge frivolva arbetsmijjligheter skulle upprepas.

I detta sammanhang framförde vi i motionen tanken att man skulle starta en upplysningskampanj om »kriminalvårdens förutsättningar och arbetsuppgifter» som skulle riktas till allmänheten.

Vi vill i år framföra förslag om en upplysningskampanj med bredare syftning än den verksamhet av denna art som nu förekommer. Man bör i första hand inrikta sig på t. ex. enskilda arbetsgivare, fackföreningsledare, verkstadsklubbsordförande etc. och frivilliga föreningar. Kampanjen bör syfta till att uppmuntra frivilliginsatser från enskilda människor i samhället och till att bereda den som genomgått rehabilitering ett normalt återinträde i arbetslivet. Ett allmänt problem för många straffade är brist på kontakt med enskilda och med samhället. Kriminalvårdens strävan är att föra ut den straffade till nya sociala och mänskliga sammanhang. Med tanke på att undersökningar utförts som visar att hälften av de intagna på anstalt aldrig får vare sig brev eller besök, dvs. helt saknar kontakter utanför anstalten, ter sig denna målsättning som svår att uppnå. Det är uppenbart att en verklig insats här måste ske med hjälp av frivilliga. I detta sammanhang förtjänar att påpekas att den privata insatsen och den enskilda solidariteten med medmänniskor i svårigheter tycks vara mindre vanlig, åtminstone i organiserade former, i Sverige än vad som är fallet i många andra länder. Den enskilda frivilliginsatsen kan inte ersätta samhällets åtgärder inom de

olika grenarna av den sociala omvårdanden, men den är ett viktigt komplement.

Det positiva intresse för frivilliginsatser i form av brevväxling, anstaltsbesök, deltagande i fritidsverksamhet m. m. som märkts på senaste tiden i samband med den intensiva debatten om kriminalvårdens mål och medel är ett hoppfullt tecken. Det vore lämpligt att i detta läge, då opinionen i allmänhet tycks vara mera positivt inställd till kriminalvården än tidigare, ta tillfället i akt för att skapa ytterligare intresse för privata insatser.

Sammanfattning

I förevarande motion har vi i ett sammanhang framfört våra synpunkter på kriminalvårdens problem och på de åtgärder som bör vidtagas på detta område. De yrkanden som vi anfört i anslutning härtill gäller till en del höjningar av de i statsverkspropositionen äskade anslagen till dessa ändamål. Dessa yrkanden kommer att framföras i en särskild motion med åberopande av de här ovan framförda motiveringarna. Särskilda motioner kommer även att väckas i fråga om införande av poströstning vid fångvårdsanstalterna i allmänna val samt startandet av en upplysningskampanj om de straffades svårigheter. I övrigt avser våra yrkanden utredningar om fångvårdsanstalters storlek samt om de s. k. skärningar som inträffat vid flera anstalter. Vi kräver även tillfälliga åtgärder mot dröjsmålen vid de rättspsykiatriska undersökningarna.

Vi yrkar,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställer om

A. förslag om tillfälliga personalförstärkningar vid de rättspsykiatriska kliniker som har de längsta väntetiderna för undersökningar i avsikt att nedbringa väntetiderna,

B. utredning med deltagande av behandlingsexpertis om fångvårdsanstalters lämpliga storlek och utformning samt att Kumlaanstalten, som ett led i detta utredningsarbete, förses med den personal som ingick i de ursprungliga planerna för anstalten,

C. utredning om frekvensen av s. k. skärningar vid olika anstalter samt om orsakerna till dessa och åtgärder för att motverka dem.

Stockholm den 23 januari 1968

Sven Wedén (fp)

Bertil Ohlin (fp)

Henning Gustafsson (fp)

i Skellefteå

Daniel Wiklund (fp)

Sven Antby (fp)

Elias Jönsson (fp)

i Stockholm

i Ingemarsgården

Manne Ståhl (fp)

Cecilia Nettelbrandt (fp)

Ingemar Mundebo (fp)